

УДК 79:37.09

*Мельник Ірина Петрівна,
викладач кафедри режисури естради,
театралізованих видовищ та цирку
і актора театру
Київської муніципальної академії
естрадного та циркового мистецтв
ORCID 0000-0002-8539-9051
ua.irina47@gmail.com*

ВАЖЛИВІСТЬ ПРОВЕДЕННЯ ФОРУМУ АМАТОРСЬКОГО ЦИРКОВОГО МИСТЕЦТВА В КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ ЦИРКОВОЇ ГАЛУЗІ

Мета роботи. Обґрунтувати важливість проведення форуму аматорського циркового мистецтва в контексті розвитку циркової галузі, оскільки сучасна аматорська циркова справа в Україні презентується великою кількістю аматорських циркових колективів, які є невід'ємною складовою культурного простору в сучасному суспільстві. **Методологія** базується на емпіричних методах пізнання, які вироблені галузями гуманітарного знання з використанням функціонального підходу, що розкриває активну роль аматорства в цирковому мистецтві та аналітичному – дає змогу побачити переваги форуму в контексті діалогу між різними представниками циркової галузі. **Наукова новизна** полягає в актуалізації аматорського циркового мистецтва в об'єкт-предметну площину наукових досліджень та пропозиціях шляхів інтеграції аматорства і професійного мистецтва через такий різновид соціального діалогу, як форум. **Висновки.** В результаті проведеного дослідження встановлено, що нині є потреба у конструктивному діалозі усіх представників циркового аматорства. Окрім того, аматорство не може існувати окремо від професійного мистецтва, тому форум є тією формою спілкування, яка може задовольнити потреби всіх представників циркової галузі. Форум об'єднує довкола цирку професійні та аматорські колективи, студентів і абітурієнтів, представників управлінського сектора.

Ключові слова: циркове мистецтво, аматорство, аматорські циркові колективи, майстер-клас, форум.

Мельник Ірина Петрівна, преподаватель кафедры режиссуры эстрады, театрализованных зрелищ, цирка и актера театра Киевской муниципальной академии эстрадного и циркового искусств

Важность проведения форума любительского циркового искусства в контексте развития цирковой отрасли

Цель работы. Обосновать важность проведения форума любительского циркового искусства в контексте развития цирковой отрасли, поскольку современное любительское цирковое дело в Украине представляется большим количеством любительских цирковых коллективов, которые являются неотъемлемой составляющей культурного пространства в современном обществе. **Методология** базируется на эмпирических методах познания в отрасли гуманитарного знания с использованием функционального подхода, который раскрывает активную роль любительства в цирковом искусстве и аналитического – позволяет увидеть преимущества форума в контексте диалога между различными представителями цирковой отрасли. **Научная новизна** заключается в актуализации любительского циркового искусства в объект-предметную плоскость научных исследований и предложениях путей интеграции любительства и профессионального искусства через такой вид социального диалога, как форум. **Выводы.** В результате проведенного исследования установлено, что в настоящее время есть потребность в конструктивном диалоге всех представителей циркового любительства. Кроме того любительство не может существовать

отдельно от профессионального искусства, поэтому форум является той формой общения, которая может удовлетворить потребности всех представителей цирковой отрасли. Форум объединяет вокруг цирка профессиональные и любительские коллективы, студентов и абитуриентов, представителей управленческого сектора.

Ключевые слова: цирковое искусство, любительство, любительские цирковые коллективы, мастер-класс, форум.

Melnyk Iryna, lecturer of Department of directing of variety shows, theatrical shows and circus Kyiv municipal Academy of circus and variety arts

Importance of the amator forum in the context of circus development

The purpose of the article is to substantiate the importance of holding an amateur circus art forum. Modern amateur circus in Ukraine is represented by a large number of amateur circus groups, which are an integral part of the cultural space in contemporary society. **The methodology** is based on the empirical methods of knowledge that the humanities know-how produces: the functional approach is revealed the active role of amateurism in circus art, and analytical is allowed to see the benefits of the forum in the art dialogue between different representatives of the circus industry. **Scientific novelty** consists in actualization of amateur circus art in the object-subject plane of scientific research and offers of ways of integration of amateur and professional art through such a kind of social dialogue as a forum. **Conclusions.** As a result of the research, it was found that now there is a need for a constructive dialogue among all representatives of circus amateurism. Amateurism cannot exist separately from professional art; therefore the forum is a form of communication that can meet the needs of all representatives of the circus industry. The panel is consolidated professional and amateur groups together, students and entrants, management sector around the circus.

Key words: circus art, amateurism, amateur circus groups, master class, forum.

Актуальність теми дослідження. Зазвичай предметом наукових рефлексій стають феномени культурного простору, які неодноразово теоретизувалися і мають глибоку історію та набули статусу професійності. Однак, на наш погляд, доцільно ввести аматорство в контекст предметності наукового дослідження. Зокрема, циркове аматорство, яке закладає основи циркового професійного мистецтва. Аматорство не просто передує виникненню професійної культури, а є базисом для мистецтва загалом. Це перша спроба людини інтерпретувати навколишню дійсність: побачити, зрозуміти і відтворити її доступними виражальними формами. З часом найбільш привабливі форми відтворення психологічних особливостей, естетичних цінностей певного прошарку людей чи групи набувають популярності і входять до народної а то й елітарної культури як мистецтво. І хоча професійне мистецтво є мірилом та орієнтиром якості мистецького продукту, аматорське – шукає форми втілення нових ідей, і є першою сходинкою реалізації творчої енергії молодого покоління.

Очевидно, що назріла потреба ввести аматорське циркове мистецтво в об'єкт-предметну площину наукових досліджень. Більше того, запропонувати шляхи інтеграції аматорства і професійного мистецтва через такий різновид соціального діалогу як форум.

Аналіз досліджень і публікацій з вищезазначеної проблематики доводить відсутність достатньої кількості досліджень з вивчення особливостей аматорського циркового мистецтва. Доказом цього є дисертаційні дослідження Г. Курінної, К. Дем'яненко, С. Шумакової, А. Медведєвої, М. Малихіної, які присвячені цирковій тематиці, однак залишають поза увагою аматорство як фундаментальну складову циркового мистецтва.

Так Г. Курінна уперше предметом дослідження вводить художню діяльність артистів цирку як діяльність, основою якої є особистісний потенціал суб'єкту, а також значну увагу приділяє драматургічній структурі.

Фактографія та хронологія еволюційного розвитку циркового мистецтва Харкова стають предметом наукового дослідження С. Шумакової. М. Малихіна розглядає особливості розвитку циркового мистецтва 1920 -1930 рр. в Україні та запропонувала дефініцію «манежний образ», А. Медведєва - феномен сценічної маски, її появу, формування та еволюцію як специфічний засіб виразності, набуття нею ознак "сценічності".

Ряд дисертаційних праць присвячені аматорському мистецтву, однак вони сконцентровані на естрадній та театральній тематиці. До прикладу, Л. Дорогих [5] розглядає аматорське мистецтво як історико-культурне явище, О. Ільченко [7] – аматорство в контексті оркестрового виконавства, Н. Гусакова [3] – педагогічні умови формування творчої особистості режисера аматорського театального об'єднання, Г. Єскіна [6] – формування ціннісних орієнтацій молоді засобами аматорського театру, О. Сіненко [10] – організаційні аспекти аматорського хорового колективу, О. Губа [2] – соціально-педагогічні умови формування комунікативних якостей молодших школярів в аматорському театральному колективі, Т. Чернета [11] – бандурне мистецтво Дніпропетровщини: від аматорства до академізму тощо.

Так, спостерігається тенденція до вивчення окремих аспектів дослідження аматорства. Однак наукові праці, присвячені аматорському цирковому мистецтву відсутні.

Мета дослідження – обґрунтувати важливість проведення форуму аматорського циркового мистецтва в контексті розвитку циркової галузі.

Виклад основного матеріалу. Аматорська культура продукує нові творчі продукти і водночас забезпечує збереження та поширення уже наявних здобутків культури, тому її значимість безперечна у національному та глобальному культуротворчих контекстах усіх видів мистецтв загалом і циркового зокрема.

Нині в Україні існує численна кількість аматорських колективів. Потужні циркові студії функціонують в Києві, Обухові, Василькові, Українці, Бердичеві, Полтаві, Чернівцях, Дніпрі, Кривому Розі, Костянтинівці, Херсоні, Чернігові, Трускавці, Львові, Одесі тощо. Саме в таких студіях прищеплюють любов до мистецтва та тілесну культуру молодому поколінню; розвивають естетичний смак; виявляють нові таланти; знаходять нові форми сценічного вираження, а також готують нове покоління артистів. Їх, як правило, можна назвати фундаторами і корелятами циркового мистецтва.

Важливо для циркової галузі зберігати зв'язок між аматорськими та професійними колективами. Більше того, ще й залученням навчальних закладів, у яких готують спеціалістів циркової професії та представників влади. На наш погляд, цей, не просто зв'язок, а ще й діалог, можливий через таку форму спілкування як форум.

Розглянемо детальніше поняття «форум». Слово «forum» іншомовного походження. У стародавньому Римі форумом називали площі чи майдани, де проходили зібрання людей і обговорювалися різні питання громадян. До прикладу, це могли бути суди, збори або ж торги.

У Великому тлумачному словнику сучасної української мови знаходимо: «У сучасній літературній мові прижилося переносне значення цього іменника – “широкі

представницькі збори». Наприклад, Всесвітній форум українців. Синонімічними до нього є з'їзд, конференція, конгрес. Цією лексемою доцільно позначати акції міжнародного, всеукраїнського масштабу. Скажімо, Всеєвропейський з'їзд славістів можна назвати форумом дослідників слов'янських мов, літератур, фольклору, історії та культури. І в такій назві віддзеркалюється публіцистичний стиль інформації» [1]. Тому форум є найвдалішою формою проведення конструктивного діалогу, а не збори чи конференція. Оскільки аматорські колективи представляють продукт своєї діяльності у вигляді номеру, вистави тощо, а не займаються теоретизацією, на відміну від науковців, і не є представниками управлінського сектору, на відміну від представників владного сектору різних рівнів, від регіонального до державного.

Уперше такий форум відбувся в Києві 2016 року, ініціатором його виступила Київська муніципальна академія естрадного та циркового мистецтва. Нині можемо стверджувати, що склалися традиції цього заходу. Всеукраїнський форум діячів аматорського циркового мистецтва проходить щорічного з метою безпосереднього конструктивного діалогу аматорських циркових студій різних регіональних локацій за участі представників адміністративного сектору Національного цирку України та наукової еліти у галузі циркознавства. Форум проводиться двічі на рік: восени та навесні. У процесі цієї співпраці з'ясовується сучасний стан розвитку циркового аматорського руху в контексті актуальних процесів українського циркового простору; здійснюється перегляд циркових вистав та випускових шоу-програм Київської муніципальної академії естрадного та циркового мистецтва, які мають свою специфіку: синтез естрадних та циркових жанрів; виявляються загальні проблеми функціонування та розвитку циркового мистецтва загалом та аматорського руху зокрема; обговорюються жанрово-стильові диспропорції аматорського руху циркової галузі України – усе це сприяє вдосконаленню подальшої циркової освіти та розвитку циркового мистецтва загалом.

Уперше Всеукраїнський Форум діячів аматорського циркового мистецтва відбувся 2 листопада 2016 року. Як зазначалося, ініціатором та організатором Форуму стала Київська муніципальна академія естрадного та циркового мистецтва. Для вирішення спільних професійних проблем та пошуку нових шляхів реалізації творчого циркового потенціалу об'єдналися представники двадцять однієї циркової студії аматорського мистецтва з шістнадцяти областей України. Близько сорока учасників – керівників аматорських дитячих циркових колективів з різних куточків України (з Києва, Обухова, Василькова, Українки, Бердичева, Полтави, Чернівців, Дніпра, Кривого Рогу, Костянтинівки, Херсону, Чернігова, Трускавця, Новояворівського, Львова, Одеси) – переглянули заняття студентів циркового відділення Академії (декан – заслужений артист України Юрій Поздняков), взяли участь у пленарному засіданні, познайомились зі специфікою підготовки циркових артистів в Академії, переглянули виставу Національного цирку України «Екстрим-арена».

Головними тезами пленарного засідання стали: перспективи розвитку циркового аматорського руху та жанрово-стильові диспропорції аматорського руху циркової галузі України, де остання виявилася найбільш дискусійною та актуальною.

II Всеукраїнський форум аматорського циркового мистецтва відбувся 25 травня 2017 року актуалізував низку питань у контексті сучасного стану циркового

мистецтва, подальших векторів його розвитку та обговорення загальних проблем функціонування та розвитку циркового аматорського руху.

На III Всеукраїнському форумі аматорського циркового мистецтва, що відбувся традиційно в Академії восени 2017 року, на якому двадцять сім аматорських циркових студій представили власні концепції розвитку, які сприяють підняттю престижу українського цирку як на вітчизняному, так і світовому мистецькому просторі; презентували відеоматеріал з новими творчими здобутками та обговорили їх; визначили у процесі обговорення сучасного стану циркового мистецтва та можливостей реалізації нових творчих проєктів, важливість проведення наступного форуму й спрямували його концептуальність у контексті вдосконалення циркової освіти.

На IV Всеукраїнському форумі аматорського циркового мистецтва, що відбувся у червні 2018 року, ключовим було питання проблематики та вдосконалення циркової освіти. Окрім цього, традиційно були винесені для обговорення наступні питання: сучасний стан розвитку циркового аматорського руху в контексті актуальних процесів в українському цирковому просторі; загальні проблеми функціонування та розвитку циркового аматорського руху. Головною тезою цього форуму стала: вдосконалення циркової освіти (на прикладі діяльності Київської муніципальної академії естрадного та циркового мистецтв). Для підтвердження основних тез було запропоновано перегляд вистави Національного цирку України «Київські фрески» та шоу-вистави Київської муніципальної академії естрадного та циркового мистецтв «Circus Academy» з подальшим обговоренням перспектив циркової освіти від аматорства до професіонала як фахівця та інтелектуала. У ході підсумкової дискусії було прийнято рішення проводити і надалі форум та винести для подальшого обговорення наступні питання: сучасний стан розвитку циркового аматорського руху; концептуальність сучасної циркової освіти; використання сучасних технологій у контексті створення і поширення циркового продукту.

Доцільно зауважити, що цей форум єдиний в Україні, який збирає всіх представників циркової справи: від аматора до фахівця, від студента до науковця і з залученням представників управлінського сектору, що надає можливість конструктивізму діалогу, пошуку нових шляхів розвитку циркової галузі в мистецтві, пошуку нових видовищних форм.

Однак слід пам'ятати, що ми живемо в часи новітніх технологій та швидкоплинних змін. Тому доцільно було б запровадити інший форум, у вигляді електронного ресурсу, який би об'єднав більше аматорських колективів, навчальні заклади та державні і приватні циркові колективи. Подібний форум доповнював би існуючий і дав би змогу колективно обговорити циркову проблематику в реальному часі. Ці обговорення можна розділити по темах і підтемах, що стануть елементами загального дискурсу.

Ще однією особливістю є те, що інформація на такому форумі зберігається необмежено в часі, а це важливо для циркових артистів, адже їхній спосіб життя прямо пропорційно залежить від гастрольного графіку, і не завжди є можливість узяти участь у стаціонарному обговоренні.

Основна мета і завдання форуму – виявити проблеми в цирковій галузі, пошук шляхів їх вирішення, привернення уваги до них державних органів влади, обмін досвідом та презентація нових ідей тощо. Проведення форуму з залученням закладів

освіти забезпечує інформаційну функцію, що дасть змогу поінформувати широкі верстви населення України про можливості професійної освіти, про перспективи даної професії, надати фахові консультації щодо питань здобуття конкретної освіти; появи нових професійних зв'язків, що не виключає тісної співпраці у подальшому. І, безперечно, подібні заходи, а саме форуми, що проходять у співпраці з представниками аматорського циркового мистецтва та освітянами, сприяють піднімати імідж і престиж якісної конкурентоздатної професійної освіти.

У рамках форуму можливі такі види діяльності як презентації, виставки, майстер-класи, лекції, тренінги, покази програм чи окремих номерів, круглі столи тощо.

Проведення презентації в рамках форуму дає усім його учасникам змогу донести потрібну інформацію про себе у зручній формі, чи то рекламна друкована продукція чи у зручний спосіб для циркового артиста анімація, чи мультимедійний матеріал або ж і те, й інше у поєднанні.

Доречно, на наш погляд, проводити виставки під час форуму. Це дало б змогу всім учасникам форуму публічно демонструвати власні досягнення з метою популяризації, або ж поставити акцент на історії як окремого закладу чи студії, так і циркового мистецтва загалом. Привабливою була б і фотовиставка.

Майстер-клас передбачає професійне об'єднання майстрів-тренерів (майстрів-педагогів) для обміну й перейняття досвіду, опанування апробованих методик та технік навчання. Майстер-класи можуть проходити як одним заняттям, так і серією. Окрім того, їх може бути декілька одночасно, що дасть змогу сконцентруватися на окремих спеціалізаціях. На майстер-класах завжди пропонується актуальна проблематика, вони мають прикладний характер: практична значущість результатів реалізації конкретної методики чи техніки та підвищення рівня професійної компетенції.

Саме така форма професійного діалогу сприяє розвитку педагогічної майстерності на основі організації простору для професійного спілкування з обміну досвідом роботи у цирковій справі.

Проведення лекцій та тренінгів у контексті форуму також позитивно вплинуть колективну співпрацю усіх представників циркової галузі мистецтва. У ході лекції можна донести до широкого загалу потрібну інформацію, а тренінг надасть спілкування живого характеру, де кожен учасник спробує себе в різних ролях.

Висновки. Можна стверджувати про важливість для розвитку циркового мистецтва проведення форуму аматорського циркового мистецтва. Оскільки дозволяє існування різних платформ (за видами, за жанрами тощо), різноманітні форми обміну інформацією з метою обговорення актуальних проблем як професійної діяльності, так і освіти, а також знаходження спільних шляхів та інструментів для вирішення нагальних проблем та пошуку нових виражальних форм. Саме такі заходи об'єднують навколо цирку і професійні та аматорські колективи, і студентів і абітурієнтів, і представників управлінського сектору, що забезпечує конструктивне спілкування між усіма розгалуженнями в одній сфері мистецтва – цирковій.

Такі форуми сприяють профорієнтаційній роботі та підняттю престижу професії з одного боку, а з іншого – сформулювати принципи та концептуальні засади розвитку циркового мистецтва, по-третє – об'єднати зусилля різних представників: від аматора, окремого циркового артиста, педагога, навчального закладу до управлінця регіонального і загальнодержавного.

Література

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови URL: <http://slovopedia.org.ua/30/53412/26514.html> (дата звернення: 26.10.2018)
2. Губа О. Соціально-педагогічні умови формування комунікативних якостей молодших школярів в аматорському театральному колективі : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.05. Київ. 2008. 212 с.
3. Гусакова Н. Педагогічні умови формування творчої особистості режисера аматорського театального об'єднання : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.06. Київ. 1999. 188 с.
4. Дементьєва К. Психологічні особливості художньої діяльності артистів цирку : автореф. дис. ... канд. психол. наук : 19.00.01. Одеса. 2011. 19 с.
5. Дорогих Л. Аматорське мистецтво як історико-культурне явище (на матеріалах України другої половини ХІХ ст.) : дис. ... канд. іст. наук : 17.00.01. Київ. 1998. 182 с.
6. Єскіна Г. Формування ціннісних орієнтацій молоді засобами аматорського театру : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.06. Київ. 2001. 194 с.
7. Ільченко О. Народне оркестрове виконавство: аматорство і проблеми художності : монографія. Київ. 1994. 116 с.
8. Курінна Г. Драматургія циркової вистави в контексті карнавально-сміхової культури : автореф. дис. ... канд. мистецтвознавства : 26.00.01. Харків. 2008. 20 с.
9. Малихіна М. Циркове мистецтво в Україні (20–30-ті роки ХХ століття) : навч. посіб. Київ. 2016. 154 с.
10. Сіненко О. Педагогічні засади організації діяльності студентського аматорського хорового колективу : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.05. Київ. 2008. 297 с.
11. Чернета Т. Бандурне мистецтво Дніпропетровщини: від аматорства до академізму : автореф. дис. ... канд. мистецтвознавства : 26.00.01. Київ. 2012. 16 с.
12. Шумакова С. Генезис і еволюція харківської школи циркового мистецтва : автореф. дис. ... канд. мистецтвознавства : 26.00.04. Харків, 2015. 20 с.

References

1. The Great Dictionary of the Ukrainian Language. Retrieved from <http://slovopedia.org.ua/30/53412/26514.html>
2. Guba, O. (2008). Socio-pedagogical minds forming the communal activities of the younger schools in the amateur theater collective. Candidate's thesis. Kyev [in Ukrainian].
3. Gusakova, N. (1999). Pedagogical minds of the form of creativity of the director of the amateur theater. Candidate's thesis. Kyev [in Ukrainian].
4. Demytyeva, K. (2011). Psychological peculiarities of artistic activity of circus artists. Extended abstract of candidate's thesis. Odesa: Odes. nats. un-t im. I. I. Mechnykova [in Ukrainian].
5. Dorogykh, L. (1998). Amateur art as a historical and cultural phenomenon (on materials of Ukraine of the second half of the XIX century). Candidate's thesis. Kyiv: Kyivskiy derzh. un-t kultury i mystetstv [in Ukrainian].
6. Yeskina, G. (2001). Formation of value orientations of youth by means of amateur theater. Candidate's thesis. Kyiv: Kyivskiy derzh. un-t kultury i mystetstv [in Ukrainian].
7. Ilchenko, O. (1994). Folk orchestra performance: amateur and artistic problems. Kyiv: KDIK [in Ukrainian].
8. Kurinna, G. (2008). Drama of the circus performance in the context of carnival-laugh culture. Extended abstract of candidate's thesis. Kharkiv: Kharkivska derzh. akademiia kultury [in Ukrainian].
9. Malykhia, M. (2016). Circus art in Ukraine (20–30's of XX century). Kyiv: NAKKKiM [in Ukrainian].
10. Sinenko, O. (2008). Pedagogical bases of organization of activity of student amateur choral collective. Candidate's thesis. Kyiv: Kyiv. nats. un-t kultury i mystetstv [in Ukrainian].
11. Cherneta, T. (2012). Bandura art of the Dnipropetrovsk region: from amateurism to academism. Extended abstract of candidate's thesis. Kyiv: Nats. akad. ker. kadriv kultury i mystets [in Ukrainian].
12. Shumakova, S. (2015). The genesis and evolution of the Kharkov school of circus art. Extended abstract of candidate's thesis. Kharkiv: Kharkiv. derzh. akad. kultury [in Ukrainian].